

Motion till riksdagen 2025/26:4091

av **Håkan Svenneling m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2025/26:228 Ett modernt och anpassat regelverk för krigsmateriel

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag om att godkänna Sveriges anslutning till avtalet om exportkontroll på försvarsområdet.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med skärpta riktlinjer i syfte att göra brott mot folkrätten, kränkningar av mänskliga rättigheter och icke-demokratiska regimer till ovillkorliga hinder för beviljande av tillstånd för export av krigsmateriel, inklusive följdleveranser, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en strategi för att stoppa vidareexport av krigsmateriel i strid med svenska regelverk och tillkännager detta för regeringen.

Sverige ska stå upp för demokrati och fredliga lösningar

Världen behöver gå mot fred, nedrustning och färre vapen i cirkulation. Vänsterpartiet vill att Sverige ska vara ett land som konsekvent står upp för demokrati och folkstyre, ett land som aktivt arbetar för fred och nedrustning i världen och ett land som fördömer varje brott mot folkrätten och de mänskliga rättigheterna, oavsett var, av vem eller med vilka motiv de begås. Sverige har alla möjligheter att vara en sådan röst, men då krävs det att vi slutar beväpna auktoritära regimer och stater som begår allvarliga och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Om vi inte gör det är vi inte trovärdiga i vårt arbete för mänskliga rättigheter, global nedrustning, fred och jämställdhet. Vapenhandel

är en politisk handel och måste hanteras som en sådan. Säkerhetspolitiska aspekter måste beaktas, och detta gäller export såväl som import.

Ett mer aggressivt Ryssland och den fullskaliga invasionen av Ukraina, en nyckfull Trumpadministration i Vita huset, som har uttalat hot mot våra grannländer Grönland och Danmark och civila hot i form av klimatförändringar, cyberattacker, påverkansförsök och polarisering ställer krav på hela vårt totalförsvar. Det finns ett behov av att stärka försvaret av Sverige. Det innebär att handeln med krigsmateriel kommer att öka. I tider av osäkerhet och föränderliga säkerhetspolitiska relationer är det särskilt viktigt att regelverket för krigsmaterielexport är ändamålsenligt och bygger på tydliga kriterier för att värna demokrati, folkrätt och mänskliga rättigheter.

Vänsterpartiet är i huvudsak kritiska till regeringens proposition som vi menar innebär en uppluckrad lagstiftning och kryphål för företag som vill runda det s.k. demokratikriteriet i svensk lagstiftning. Vi menar därför att riksdagen inte bör anta regeringens förslag gällande lagen om krigsmateriel och inte heller godkänna Sveriges anslutning till avtalet om exportkontroll på försvarsområdet. Vi står dock bakom de förslag i propositionen som syftar till att hårdare reglera tillverkningen av skjutvapen och att höja straffet för brott mot exportkontrollregelverket. Det är också bra att sanktionsavgiften enligt lagen om krigsmateriel höjs, även om vi, i likhet med flera remissinstanser, menar att den hade kunnat höjas ytterligare.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel. Detta bör riksdagen besluta.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag om att godkänna Sveriges anslutning till avtalet om exportkontroll på försvarsområdet. Detta bör riksdagen besluta.

Den svenska vapenexporten

I december 2024 överlämnade 2023 års krigsmaterielutredning sitt betänkande Ett modernt och anpassat regelverk för krigsmateriel (SOU 2024:77). Vänsterpartiet beklagar att utredningen inte hade direktiv att täppa till de luckor som finns i regleringen vad gäller demokratikriteriet.

Det befintliga regelverket för export av krigsmateriel trädde i kraft 2018. Syftet var att skärpa exportkontrollen av krigsmateriel gentemot icke-demokratiska stater. Dessvärre har inte förändringarna haft avsedd effekt. Sverige exporterar fortfarande vapen till diktaturer och länder som gör sig skyldiga till allvarliga övergrepp mot de mänskliga rättigheterna.

Svensk vapenexport ligger på en historiskt hög nivå. Under 2025 tog 61 länder emot leveranser av krigsmateriel från Sverige. Värdet på krigsmaterielexporten uppgick till drygt 28 miljarder kronor och förväntas öka ytterligare i ljuset av de större exportaffärer som offentliggjorts. Under åren 2021–2025 gick hela 32 procent av den svenska vapenexporten till icke-demokratier, dvs. länder med stora demokratiska brister. Det handlar t.ex. om Förenade Arabemiraten, Saudiarabien och Turkiet. Sverige fortsatte under 2025 att exportera krigsmateriel till Israel som en följdleverans av tidigare beviljat tillstånd.

Vänsterpartiet har återkommande kritiserat det svenska regelverket för export av krigsmateriel för att vara otillräckligt. Vi menar att export av krigsmateriel varken ska kunna ske till icke-demokratiska länder, till länder som begår angreppskrig eller till

länder som begår allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter. Att regeringen inte tagit tillfället i akt att skärpa regelverket är olyckligt.

Regeringen bör återkomma med skärpta riktlinjer i syfte att göra brott mot folkrätten, kränkningar av mänskliga rättigheter och icke-demokratiska regimer till ovillkorliga hinder för beviljande av tillstånd för export av krigsmateriel, inklusive följdleveranser. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna. Regeringen bör återkomma med en strategi för att stoppa vidareexport av krigsmateriel i strid med svenska regelverk. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör initiera en utredning för att se över hur exportkontrollen av produkter med dubbla användningsområden ska kunna skärpas ytterligare.

Vapenimporten behöver regleras

I Sverige krävs inte tillstånd för att importera krigsmateriel. En grundlig analys av säkerhetspolitiska aspekter saknas i dag helt vid import av krigsmateriel. Det hade varit ett bra tillfälle att reglera vapenimporten i samma process man förändrar regelverket för export. Dessvärre har regeringen inte visat något intresse för att reglera svensk vapenimport.

Import innebär både ett stöd till det exporterande landets krigsmaterielindustri och en legitimering av landets regim. Det visar inte minst Försvarmaktens avtal från 2023 med israeliska Elbit Systems. Avtalen sträcker sig ofta över decennier, vilket skapar ett beroende och påverkar leveranskedjorna under lång tid framöver. Historiskt har Sverige importerat vapen från Belarus.

Sverige behöver reglera vapenimporten. Vi behöver ha ett motsvarande regelverk som för vapenexporten med politisk insyn och styrning. Det bör även vid vapenimport vara förbjudet att handla med länder som bryter mot mänskliga rättigheter och demokratiska regler för att inte riskera att bidra till ökat inhemskt förtryck i dessa länder. Vänsterpartiet har låtit riksdagens utredningstjänst (RUT 2025:260) analysera ett antal länders importlagstiftning. Av elva undersökta likasinnade länder hade nio länder regleringar kring sin import. I en del fall var lagstiftningen densamma för import som export, medan en del länder har en egen lagstiftningsdel för importen. Ingen statlig utredning har heller sett över vapenimporten sedan KRUT-utredningen 2003–2005, då inga förslag presenterades.

En ny lagstiftning ska givetvis inte bli alltför byråkratisk och utgöra ett hinder för Försvarmakten i samarbetet med för Sverige närstående länder. Det behöver inte bli ett problem och de flesta likasinnade länder har som sagt redan någon typ av reglering av import av krigsmateriel. Den franska lagstiftningen tar t.ex. sikte på import från länder utanför EU till Frankrike. Det kan vara en modell för en framtida svensk lagstiftning.

Även om lagstiftningen för vapenexport är långt ifrån perfekt så finns ett mått av politisk styrning och ansvarstagande vid vapenexport. Det är rimligt att politiken tar motsvarande ansvar när det gäller vapenimport. Att t.ex. inrätta ett liknande råd som Exportkontrollrådet (EKR) fast för vapenimport kopplat till Försvarets materielverk (FMV) skulle kunna vara ett rimligt sätt att skapa en politisk styrning över vapenimporten.

Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över hur import av krigsmateriel kan regleras.

Saknas skäl för anpassningar på grund av Natomedlemskapet

Regeringens proposition syftar bl.a. till att underlätta export av krigsmateriel med anledning av Sveriges medlemskap i Nato. Sveriges medlemskap i Nato har redan påverkat svensk vapenexport. Det märks inte minst i relation till Turkiet där Sverige återigen beviljat vapenexport till landet, trots stora brister vad gäller mänskliga rättigheter, demokrati och respekt för folkrätten och andra länders suveränitet. Vänsterpartiet har varit mycket kritiskt till att det befintliga regelverket har bedömts annorlunda i relation till Turkiet sedan Sverige först ansökte om medlemskap i Nato. Enbart ansökan ledde till att ISP under 2022 beviljade tillstånd för följdleveranser till Turkiet, med hänsyn till ”de förändrade försvars- och säkerhetspolitiska omständigheterna”. Utan att förändra lagstiftningen var det alltså plötsligt möjligt att återigen exportera vapen till Turkiet, trots att landet så sent som samma år gjort sig skyldigt till militära attacker i grannländerna.

Vänsterpartiet varnade tidigt för riskerna med att ansöka om medlemskap i en militär allians med bl.a. Turkiet. Att andra länder ska tillåtas diktera villkoren för svensk politik är oacceptabelt. År 2022 exporterade Sverige vapen till Albanien. ISP:s generaldirektör Carl Johan Wieslander menar att sannolikt hade inte export till vare sig Turkiet eller Albanien beviljats om det inte vore för Sveriges Natoansökan (DI den 17 mars 2023).

Regeringens bedömning i propositionen är att samverkan med allierade stater i princip får anses stå i överensstämmelse med Sveriges säkerhets- och försvarspolitik. Men hur väl stämmer Turkiets interventioner i grannländerna eller de amerikanska militära hoten mot våra nordiska grannar Grönland och Danmark överens med svensk säkerhetspolitik? För att inte nämna Ungerns hållning till Ukraina? Regeringen visar med sin bedömning prov på en häpnadsväckande naivitet.

Vänsterpartiet menar att det inte finns skäl att luckra upp det svenska regelverket på grund av medlemskap i Nato. Om något visar erfarenheterna från ansökningsprocessen snarare att det nuvarande regelverket behöver skärpas.

Medlemskapet i Nato innebär inte några åtaganden eller krav på krigsmaterielområdet. Nato ställer t.ex. inga krav på att krigsmateriel ska införskaffas från andra Natomedlemmar. Det är också någonting som 2023 års krigsmaterielutredning konstaterade i sitt betänkande. Där beskrivs hur Nato inte ställer några krav på att krigsmateriel ska införskaffas från andra Natoländer och heller inte hur medlemsstaternas exportkontrollagstiftning ska se ut. Hur en eventuell export av krigsmateriel från ett Natoland till ett annat ska regleras ”är således upp till varje medlemsstat att besluta i enlighet med respektive lands nationella regelverk och i enlighet med internationella åtaganden på området”. Det är också någonting flera remissinstanser tar fasta på i sina svar till regeringen. Exempelvis konstaterar Försvarshögskolan att det i dagsläget snarare finns skäl för att behålla nuvarande ordning. Regeringen gör med sina hänvisningar till fredstida åtaganden i enlighet med artikel 3 i nordatlantiska fördraget en långtgående tolkning av de faktiska skrivningarna. Det finns helt enkelt inte några krav på anpassning av regelverket från Natos håll.

Regeringens föreslagna förändringar riskerar enbart att försvaga exportkontrollen och göra den än mer tandlös. Allierades materiel och kunnande bör t.ex. inte läggas till som skäl att bevilja tillstånd. Regeringen anser vidare att det bör tydliggöras i riktlinjerna att det även ska vara möjligt att avstå från att återkalla ett tillstånd som avser en mottagande stat som kommit i väpnad konflikt om det är förenligt med Sveriges

säkerhetspolitik. Sannolikt har man Ukraina som utgångspunkt i resonemanget. Med stöd i folkrätten och FN-stadgan står Vänsterpartiet bakom Sveriges både militära, ekonomiska och humanitära stöd till Ukraina. Enighet i stödet till Ukraina är mycket viktigt. Regeringens förslag riskerar dock att öppna för helt andra situationer, svåra att förutse. Det finns redan i dag möjligheter till undantag förutsatt att det är förenligt med de folkrättsliga reglerna och med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik. Vänsterpartiet är mycket kritiska till alla ändringar som innebär undantag utanför ramen för folkrätten.

Avtal om exportkontroll på försvarsområdet

I regeringens proposition föreslås att riksdagen godkänner Sveriges anslutning till avtalet om exportkontroll på försvarsområdet. Det gäller ett befintligt avtal mellan Frankrike, Tyskland och Spanien som ingicks 2021 (Agreement Concerning Export Controls in the Field of Defence). Sedan 2025 är även Storbritannien en part i avtalet. Syftet med avtalet är att förbättra samarbetet mellan länderna och att minska den administrativa bördan vid beviljande av tillstånd för export av krigsmateriel. Utgångspunkten för avtalet är att parterna ska tillåta överföringar och export av materiel och teknik i enlighet med respektive parts nationella lagstiftning och principer för exportkontroll.

Vänsterpartiet menar liksom Svenska Freds gör i sitt remissvar att förslaget om att tillträda avtalet om exportkontroll riskerar att underminera demokratikriteriet i svensk lagstiftning. Eftersom de andra länderna har svagare regelverk skulle en anslutning till avtalet möjliggöra ett kryphål för de som vill undkomma den svenska regleringen. Det redan alltför svaga demokratikriteriet i svensk lagstiftning ska inte vattnas ur ytterligare. Sverige måste ha en självständig politik när det gäller vapenexport, som inte styrs eller påverkas av Nato.

Det förändrade säkerhetsläget i Europa och världen innebär att handeln med krigsmateriel kommer att öka. Sveriges export av krigsmateriel är som vi redan konstaterat på en historiskt hög nivå. Regeringen skriver i propositionen om hur försvarsindustrins produktionskapacitet understiger det behov Sverige och allierade har för att kunna utveckla och upprätthålla den militära förmågan och om hur betydelsen av samarbete med andra europeiska stater och allierade därför har ökat.

I en tid när försvarsindustrin får enorma beställningar med korta leveranstider lyfts naturligt tankarna om internationella samarbeten och standardiseringar, i motsats till separata nationella beställningar och nationella särkrav. Vänsterpartiet har inget emot sambeställningar med länder som står oss nära, värderingsmässigt och geografiskt. Det kan dessutom vara ekonomiskt gynnsamt. Men att handeln med vapen ökar är inte skäl att minska på kraven, snarare tvärt om. Handeln med krigsmateriel ska naturligtvis inte vara onödigt byråkratisk. Men risken för att Sverige bidrar till att beväpna mindre nogräknade auktoritära länder kan inte vägas upp av en minskad administrativ börda för partnerländerna.

EU:s medlemsstater har nationella regler när det gäller krigsmaterielexport. Vänsterpartiet menar att det är en viktig ordning som ska värnas. I FN:s vapenhandelsfördrag som Sverige undertecknat och ratificerat i juni 2024 förpliktigas staterna att införa och upprätthålla nationell kontroll över handeln med krigsmateriel. Vänsterpartiet menar att

Sverige inte ska överlåta till andra stater att göra bedömningar som gäller svenskt krigsmateriel. Det gäller även när det handlar om svensktillverkade komponenter i vapen.

Slopade krav för underleverantörer

Tillverkning av krigsmateriel i Sverige kräver tillstånd från Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Det gäller framställning av krigsmateriel inklusive delar och komponenter. Sedan 2018 är ordningen sådan att även underleverantörer i Sverige behöver tillstånd hos ISP.

Regeringen menar att kravet på tillstånd för underleverantörer har inneburit en ökad administrativ börda för såväl ISP som systemtillverkare och underleverantörer. Enligt regeringen skulle det dock inte leda till någon påtagligt förbättrad exportkontroll eftersom man menar att den utökade tillståndsplikten har ökat incitamenten att flytta leveranskedjorna utomlands. Regeringen menar därför att de ska få meddela föreskrifter om undantag från kravet på tillstånd för tillverkning och tillhandahållande av delar av krigsmateriel som sker på uppdrag av någon som har tillstånd för sådan tillverkning. I praktiken innebär det att huvudleverantören ska ansvara för eventuella underleverantörer.

En administrativ börda är i sig inte skäl att luckra upp regelverket. Återigen – handeln med krigsmateriel ska naturligtvis inte vara onödigt byråkratisk. Men i en tid med en kraftigt expanderande försvarsmarknad är det särskilt viktigt att stävja oseriösa företag och mindre nogräknade lycksökare. För små företag med begränsad kunskap om tillståndsgivning och begränsade resurser är det snarare viktigt att ISP finns tillgänglig för att hjälpa dem genom processen.

Läs mer om Vänsterpartiets syn på svensk försvarsindustri i vår motion med anledning av regeringens skrivelse 2024/25:193 Försvarsindustristrategi för ett starkare Sverige – innovation, produktion och samarbete (mot. 2025/26:54).

Ändringar i offentlighets- och sekretesslagen

Regeringen föreslår en ny sekretessbestämmelse för uppgifter om programvara, teknik eller tekniskt bistånd. Journalistförbundet och Tidningsutgivarna är mycket kritiska till förändringen, särskilt tystnadsplikten vad gäller produkter med dubbla användningsområden. Journalistförbundet konstaterar i sitt remissvar att ingenting i 2023 års krigsmaterielutredning pekar på att befintligt regelverk som möjliggör insyn är till men för försvarsindustrins samarbeten eller i övrigt hämmar svenskt försvar och svensk säkerhet.

Vänsterpartiet vill ta tillfället i akt att understryka vikten av att så långt det går möjliggöra journalistisk granskning av svensk försvarsindustri, säkerhetspolitik och försvarssamarbeten. Vi är naturligtvis väl medvetna om komplexiteten i försvarsindustrin där säkerhetspolitiska intressen ofta ställs mot öppenhet och transparens. Det finns dock starka skäl att värna grundläggande demokratiska principer och att möjliggöra journalistisk granskning och en folklig debatt om viktiga försvarspolitiska frågor – inte minst i en tid när försvarsindustrin kraftigt expanderar. Granskning och debatt är

också en förutsättning för allmänhetens förtroende och en folklig förankring av det svenska totalförsvaret.

Håkan Svenneling (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Tony Haddou (V)

Gudrun Nordborg (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Jessica Wetterling (V)